

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO KODEKSO NR. VIII-1864
6.914 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-522,
LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO NR. IX-743
582 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-524 IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO
PREVENCIJOS ĮSTATYMO NR. VIII-275 18 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-523**

2021 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2021 m. birželio 9 d. sprendimo Nr. SV-S-124 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 4–6 punktus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Nepritarti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso Nr. VIII-1864 6.914 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-522 (toliau – CK projektas) dėl šių priežasčių:

1.1. CK projektu siūloma papildyti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.914 straipsnį 4 dalimi ir nustatyti, kad bankas šio straipsnio 3 dalyje nustatytais atvejais turi gauti teismo leidimą atsisakyti atidaryti banko sąskaitą, o prašymas dėl teismo leidimo atsisakyti atidaryti banko sąskaitą nagrinėjamas supaprastinto proceso tvarka. Toks siūlymas laikytinas pertekliniu, atsižvelgiant į galiojančią teisinę reguliavimą. CK 6.156 straipsnio 2 dalis nustato sutarties laisvės principą, pagal kurį draudžiama versti kitą asmenį sudaryti sutartį, išskyrus atvejus, kai pareigą sudaryti sutartį nustato įstatymai ar savanoriškas įsipareigojimas sudaryti sutartį. Šio principo išimtis nustatyta CK 6.161 straipsnio, reglamentuojančio viešąsias sutartis, 2 dalyje, kurioje nurodyta, kad paslaugas teikiantis ar prekes parduodantis juridinis asmuo (verslininkas) privalo sudaryti sutartį su bet kuriuo asmeniu, kai šis kreipiasi, išskyrus įstatymų nustatyta tvarka patvirtintas išimtis. Taigi galimybė atsisakyti sudaryti viešąsias sutartis siejama su įstatymų nustatyta tvarka patvirtintomis išimtimis, o ne su teismo išduodamais leidimais. Atitinkamai ir CK 6.914 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bankas privalo sudaryti banko sutartį su klientu, kuris kreipėsi su prašymu atidaryti sąskaitą, o šio straipsnio 3 dalyje detalizuojama, kad atsisakyti atidaryti banko sąskaitą galima, kai tokį atsisakymą leidžia įstatymai. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatyme (toliau – MĮ) reglamentuota pagrindinės mokėjimo sąskaitos paslauga, kuri apima būtiniausių mokėjimo paslaugų rinkinį ir būtų suteikiama už Lietuvos banko nustatytą komisinį atlyginimą, taip siekiant sudaryti galimybę vartotojams atsidaryti mokėjimo sąskaitą ir pasiekti būtiniausias mokėjimo paslaugas už prieinamą komisinį atlyginimą. MĮ 71 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teisėtai valstybėje narėje gyvenantys vartotojai turi teisę kreiptis į Lietuvos Respublikos teritorijoje veikiančią kredito įstaigą, teikiančią pagrindinės mokėjimo sąskaitos paslaugą, dėl

pagrindinės mokėjimo sąskaitos atidarymo. Šio straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad kredito įstaiga privalo atsisakyti atidaryti pagrindinę mokėjimo sąskaitą, jeigu atidarius tokią sąskaitą būtų pažeistos Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (toliau – PPTFPI) nuostatos. Taip pat pagal MĮ 71 straipsnio 7 dalį kredito įstaiga turi teisę neatidaryti pagrindinės mokėjimo sąskaitos, kai Lietuvos Respublikoje veikiančioje kredito įstaigoje vartotojas jau turi mokėjimo sąskaitą, suteikiančią galimybę naudotis MĮ 72 straipsnio 1 dalyje nurodytomis paslaugomis, išskyrus atvejį, kai vartotojas informuoja, kad jis yra gavęs pranešimą, kad jo mokėjimo sąskaita bus uždaryta, arba kai vartotojas nepagrindė savo ryšių su Lietuvos Respublika, kaip nurodyta šio straipsnio 4 dalyje. Pagal MĮ 71 straipsnio 8 dalį kredito įstaiga, priėmusi sprendimą atsisakyti atidaryti pagrindinę mokėjimo sąskaitą, nedelsdama raštu popieriuje arba naudodama kitą patvariąją laikmeną nemokamai informuoja vartotoją ir nurodo konkrečias atsisakymo priežastis, išskyrus atvejus, kai toks pranešimas prieštarautų nacionalinio saugumo, viešosios tvarkos arba PPTFPI tikslams. Kredito įstaiga informuoja vartotoją apie sprendimo atsisakyti atidaryti pagrindinę mokėjimo sąskaitą apskundimo tvarką, vartotojo teisę kreiptis į ginčus ne teismo tvarka nagrinėjančią instituciją ir nurodo jos kontaktinius duomenis. Taigi visi vartotojai pagal dabar galiojantį reguliavimą turi teisę atsidaryti pagrindinę mokėjimo sąskaitą, o kredito įstaiga privalo ją atidaryti, išskyrus MĮ nustatytus atvejus.

1.2. Lietuvos teisinėje sistemoje veikia galiojančiuose teisės aktuose nustatytos vartotojų teisių apsaugos gynimo priemonės, vartotojai turi teisę į neteisminį ginčo sprendimo būdą ir teisę kreiptis į teismą gindami savo teises. Lietuvos bankas yra ikiteisminė ginčų nagrinėjimo institucija, nagrinėjanti vartotojų ginčus, kylančius dėl finansinių paslaugų teikimo (Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktas), į kurią vartotojai turi teisę kreiptis nemokamai. Lietuvos bankas taip pat yra finansų rinkos priežiūros institucija, Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo ir kitų finansų rinką reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka atliekanti finansų rinkos dalyvių priežiūros funkciją. Šiuo metu galiojantis ikiteisminis vartotojų ir finansų įstaigų ginčų sprendimo reguliavimas bei vykdoma finansų rinkos dalyvių priežiūra iš esmės užtikrina efektyvią vartotojų teisių apsaugą. Taigi CK projektu, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso Nr. IX-743 582 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIVP-524 (toliau – CPK projektas) ir Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo Nr. VIII-275 18 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIVP-523 (toliau – PPTFPI projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai) siūlomas nustatyti reikalavimas kiekvienu atveju teismui išduoti leidimus, kuriais leidžiama nesudaryti bendrosios sutarties arba nutraukti dalykinius santykius, nors šiuo metu galimi keli alternatyvūs būdai apginti savo teises (ginčų sprendimas ne teismo tvarka, teisminė gynyba, Lietuvos banko vykdoma finansų rinkos dalyvių priežiūra), laikytinas pertekliniu ir nepagrįstu.

1.3. Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 186 punkte nustatytas

Vyriausybės siekis tęsti teisinio reguliavimo peržiūrą, atsisakant teismams nebūdingų funkcijų, plečiant ikiteisminį ginčų sprendimą ir skatinant mediaciją. Įgyvendinus Įstatymų projektais siūlomas nuostatas, teismai turėtų nagrinėti net ir tokias bylas, kai tarp finansų įstaigų ir jų klientų nekyla jokio ginčo. Tokių bylų nagrinėjimas vertintinas kaip teismams nebūdinga funkcija, kurios priskyrimas lemtų teismų darbo krūvio padidėjimą ir dėl to teismai būtų priversti mažiau laiko skirti sudėtingoms byloms, kuriose sprendžiami tarp proceso šalių kilę ginčai, nagrinėti. Lietuvos banko duomenimis, 2020 metais gauta tik 10 skundų dėl sąskaitų uždarymo (iš kurių didžioji dalis – dėl sąskaitų blokavimo ar bankų prašomos informacijos pagrįstumo), nors uždaryta 3,04 procento (130 946) sąskaitų, iš kurių 20,75 procento sąskaitų buvo uždaryta dėl pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos reikalavimų įgyvendinimo, o didžioji dalis – net 79,25 procento – buvo uždaryta dėl to, kad jos buvo neaktyvios, sąskaitos buvo uždaromos pačių klientų iniciatyva ar dėl panašių priežasčių. Priėmus Įstatymų projektais siūlomą reguliavimą, teismams 2020 metais būtų tekę nagrinėti virš 130 000 bylų dėl sąskaitos uždarymo.

2. Nepritarti CPK projektui dėl šios priežasties – CPK projektu siūloma detalizuoti teismo nutarties dėl teismo leidimo atsisakyti atidaryti banko sąskaitą, priėmimo ir apskundimo tvarką. Taigi CPK projektu detalizuojamos teisminės procedūros, susijusios su CK projektu, todėl CPK projektui nepritartina dėl šio nutarimo 1 punkte nurodytų priežasčių.

3. Nepritarti PPTFPĮ projektui dėl šių priežasčių:

3.1. Įstatymų projektų aiškinamajame rašte nurodoma, kad siūlomu reguliavimu siekiama užtikrinti asmenų teisę atsidaryti naujas banko sąskaitas ir taip vykdyti pinigines operacijas ar sandorius, tačiau PPTFPĮ reguliavimo sritis yra kita – PPTFPĮ skirtas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemonėms ir institucijoms, atsakingoms už pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimą, nustatyti (PPTFPĮ 1 straipsnio 1 dalis).

3.2. PPTFPĮ projektu siūloma nustatyti, kad finansų įstaiga, norėdama nutraukti dalykinius santykius su klientu, privalo gauti teismo leidimą, o prašymai dėl leidimo nutraukti dalykinius santykius su klientu nagrinėjami CPK nustatyta supaprastinto proceso tvarka. Finansų įstaigų ir kitų įpareigotųjų subjektų teisė atsisakyti vykdyti pinigines operacijas ar sandorį, nutraukti sandorius ar dalykinius santykius su klientu vidaus politikos ir vidaus kontrolės procedūrų nustatyta tvarka, jeigu klientas vengia arba atsisako finansų įstaigai ar kitam įpareigotajam subjektui jo prašymu ir terminais pateikti papildomą informaciją, yra įtvirtinta PPTFPĮ 18 straipsnyje. Ši nuostata yra reikšminga pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemonė, kuria užtikrinama, kad finansų įstaiga ar kitas įpareigotasis subjektas klientą aptarnautų tik įsitikinę, kad kliento pinigines operacijas, sandoriai, dalykiniai santykiai nėra susiję su pinigų plovimu, teroristų finansavimu ir visos pagrįstos abejonės buvo pašalintos. Be to, ši nuostata detalizuoja ir paaiškina PPTFPĮ 9 straipsnio 18 dalyje nustatytą draudimą finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiesiems subjektams vykdyti sandorius per banko sąskaitas, užmegzti ar tęsti dalykinius santykius, vykdyti sandorius, kai jie neturi galimybių įvykdyti privalomų PPTFPĮ nustatytų reikalavimų.

Ši nuostata yra imperatyvi, ja į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę perkelti reikalavimai nustatyti 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB, su visais pakeitimais 14 straipsnio 4 dalyje.

3.3. PPTFPI projektu siūloma nustatyti, kad būtina gauti teismo leidimą nutraukiant dalykinius santykius su klientu, ir ši norma būtų taikoma visoms finansų įstaigoms. Pagal PPTFPI 2 straipsnio 7 dalį finansų įstaigos – Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatyme apibrėžtos kredito įstaigos ir finansų įmonės, Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatyme apibrėžtos mokėjimo įstaigos, Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatyme apibrėžtos elektroninių pinigų įstaigos, Lietuvos Respublikos valiutos keityklos operatorių įstatyme apibrėžti valiutos keityklos operatoriai, Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatyme apibrėžti sutelktinio finansavimo platformų operatoriai, Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatyme ir Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatyme apibrėžti tarpusavio skolinimo platformų operatoriai, Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme apibrėžtos draudimo įmonės, vykdančios gyvybės draudimo veiklą, ir draudimo brokerių įmonės, vykdančios su gyvybės draudimu susijusią draudimo tarpininkavimo veiklą, taip pat investicinės kintamojo kapitalo bendrovės ir informuotiesiems investuotojams skirti kolektyvinio investavimo subjektai ir tik šiuos subjektus valdančios valdymo įmonės, šių užsienio finansų įstaigų filialai, įsteigti Lietuvoje, taip pat elektroninių pinigų įstaigos ir mokėjimo įstaigos, kurių buveinė yra kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, teikiančios paslaugas Lietuvoje per tarpininkus, fizinius ar juridinius asmenis reguliavimo srityje. PPTFPI projektu siūlomas reglamentavimas būtų taikomas visų minėtų įstaigų ir jų klientų sudarytoms sutartims, o nutraukiant dalykinius santykius bus būtina gauti teismo leidimą. Toks reguliavimas būtų perteklinis ir, atsižvelgiant į Įstatymų projektų aiškinamajame rašte nurodytą teisinio reguliavimo keitimo tikslą nustatyti, kad teismo leidimas turi būti gautas tik siekiant uždaryti ar atsisakyti atidaryti klientui banko sąskaitą, didintų administracinę naštą tiek viešajam, tiek privačiam sektoriui.

Ministras Pirmininkas

Finansų ministras